

บทปริทัศน์บทความเรื่อง การวิจัยสาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์ในประเทศไทย

ชัยพร วิชาวุธ

ศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2543) ได้เสนอรูปแบบการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลที่ใช้ในกลุ่มวิชาการทาง “จิตพฤติกรรมศาสตร์” ในประเทศไทยในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา 2 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 : การศึกษาความสัมพันธ์ - เปรียบเทียบ
(Correlational - Comparative Study)

รูปแบบที่ 2 : การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Study)

ทั้ง 2 รูปแบบนี้ ดร. ดวงเดือน ระบุอย่างชัดเจนว่าตนเองนำมาใช้เพื่อค้นหาคำตอบเกี่ยวกับสาเหตุของ “จิตลักษณะ” และ “พฤติกรรม” ที่อยู่ในความสนใจของตนเอง และหมิ่นนักจิตพฤติกรรมศาสตร์

การวิจัยเพื่อ **ค้นหาสาเหตุ** นับเป็นการวิจัยที่อยู่ในระดับที่ลึกกว่าการหาความสัมพันธ์หรือการเปรียบเทียบที่กระทำกันโดยทั่วไป เพราะจะช่วยให้สามารถ **พยากรณ์** และ **ควบคุม** สิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังเช่นที่สามารถทำได้ในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติแขนงต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี การที่จะสรุปว่าตัวแปรใดเป็น **เหตุ** และตัวแปรใดเป็น **ผล** อย่าง **ปราศจากข้อสงสัย** นั้น จะต้องกระทำอย่างรอบคอบ และรัดกุม โดยจะต้องคำนึงถึงลำดับของเหตุการณ์ 2 ประการ คือ

(1) **ลำดับทางตรรกะ** (Logical Sequence) เช่น

นิพจน์ ก. ∴ $A > B$ และ $B > C$

นิพจน์ ข. ∴ $A > C$

ในตัวอย่างข้างต้นนี้ นิพจน์ ก. เป็นเหตุ และนิพจน์ ข. เป็นผล

(2) **ลำดับทางการละ** (Temporal Sequence) โดยที่เหตุการณ์ที่เป็น **เหตุ** จะต้องเกิดก่อนเหตุการณ์ที่เป็น **ผล**

เมื่อสำรวจตัวอย่างงานวิจัยที่ ดร. ดวงเดือน ได้เสนอไว้ โดยเฉพาะคืองานวิจัยตามรูปแบบศึกษาความสัมพันธ์ - เปรียบเทียบ ก็พบว่ายังมีปัญหาใน **ลำดับ** ของเหตุการณ์ โดยเฉพาะ คือการเก็บข้อมูลตัวแปรเชิงสาเหตุ (ซึ่งเกิดแล้วในอดีต) กับตัวแปรเชิงผลในเวลาเดียวกัน การวิจัยที่ใช้ข้อมูลแบบนี้ถึงแม้จะใช้วิธีการทางสถิติขั้นสูงที่แบบยลอย่างไรก็ตาม (เช่น Path Analysis, LISREL, ฯลฯ) ก็ไม่สามารถสรุปได้อย่างปราศจากข้อกังขาว่าตัวแปรใดเป็นเหตุ และตัวแปรใดเป็นผล ตัวอย่างเช่น ถ้าพบความสัมพันธ์ระหว่างทำรายงานการอบรมเลี้ยงดูที่ได้รับในอดีตกับพฤติกรรมก้าวร้าวในปัจจุบัน โดยการเก็บข้อมูลทั้ง 2 ตัวแปรในเวลาเดียวกัน คือในปัจจุบัน และสรุปว่าการอบรมเลี้ยงดูเป็นเหตุ และความก้าวร้าวเป็นผล นั้น ย่อมมีข้อโต้แย้งได้ เพราะเป็นไปได้ว่าเด็กที่ก้าวร้าวในปัจจุบัน อาจจะก้าวร้าวในอดีตด้วย และพฤติกรรมที่ก้าวร้าวในอดีตของเด็กก็อาจเป็นเหตุทำให้พ่อแม่ใช้การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษมากขึ้น หรือแบบรัก และสนับสนุนน้อยลงก็ได้

เพื่อขจัดข้อกังขาดังกล่าวนี้ การออกแบบการวิจัยโดยนำเอา **ตัวแปรเวลา** เข้ามาเกี่ยวข้องในเชิง Longitudinal Study หรือ Cross-Lag Study ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำแม้จะต้องใช้เวลาและเงินทุนที่มากขึ้นก็ตาม

การวิจัยของนักจิตพฤติกรรมศาสตร์ ยังได้ใช้วิธีการวัดตัวแปรด้วย **มาตราประเมินรวมค่า** (Summated Rating Method) ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายในจิตวิทยา และสังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ การใช้มาตราประเมินรวมค่า เพื่อวัดตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม อาจจะทำให้เกิดปัญหาในการสรุปในเชิงเหตุและผลเช่นกัน เพราะข้อมูลจากมาตราประเมินรวมค่าอาจตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของ **สไตล์การตอบ** (Response Style) ของผู้ตอบ โดยที่ผู้ตอบบางคนมีสไตล์การตอบไปในทางบวกในทุกแบบวัด เนื่องจากมองโลกทางบวก คิดทางบวก และตอบทางบวก บางคนมีสไตล์การตอบไปในทางแบ่งรับแบ่งสู้ ไม่ว่าจะเป็นการตอบแบบวัดใด ๆ ก็เป็นแบบแบ่งรับแบ่งสู้ และบางคนก็ตอบในทางลบทุกแบบวัด สไตล์การตอบที่แตกต่างกันนี้ ทำให้ผลจากการวัดตัวแปรต่าง ๆ เกิด **สหสัมพันธ์** ขึ้นมา เนื่องจากสไตล์การตอบของผู้ตอบ ทั้งที่ความเป็นจริงไม่มีความสัมพันธ์กันเลย

ดังนั้น การนำเอาข้อมูลจากมาตราประเมินรวมค่ามาสรุปเป็นเหตุเป็นผล จึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และจะต้องหาทาง **ขจัด** หรือ **พิสูจน์** ให้ชัดเจนโดยปราศจากข้อกังขาว่าข้อมูลปลอดจากอิทธิพลของสไตล์การตอบ และสามารถนำไปสรุปเป็นความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลได้

รายการอ้างอิง

ดวงเดือน พันธุมนาวิน, (2543). *การวิจัยสาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์ในประเทศไทย* บทความ
เสนอในการประชุมทางวิชาการ เรื่อง วิธีวิทยาการวิจัยสหวิทยาการ, กรุงเทพมหานคร.